

Moniammatillinen yhteistyö ja oppilaan tuen tarpeeseen vastaaminen

Toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa tavoitteena on oppilaan kokonaiskehityksen tukeminen sekä toimintakyvyn ylläpitäminen ja edistäminen. Tässä artikkelissa ohjaava opettaja Kukka-Maaria Kaukomaava avaa aikuisten välisen yhteistyön mahdollisuuksia tavoitteen mukaisessa oppilaan tuen tarpeeseen vastaamisessa.

Teksti Kukka-Maaria Kaukomaava

Oppilaan kokonaistilanteen ymmärtäminen

Oppimisesta ja koulunkäynnistä tehtävät havainnot ovat tärkeä osa moniammatillista tuen tarpeen arviointia. Oppilaan yksilöllinen toimintakyky vaihtelee eri ympäristöissä toiminnan vaatimusten ja siihen tarjolla olevan tuen mukaan. Toimintakyvyn kuvailu taas auttaa oppimistavoitteiden asettamisessa, tuen suunnittelussa, tuen oikea-aikaisessa tarjoamisessa ja lopulta oppilaan tavoitteiden saavuttamisen arvioinnissa. (Rämä & Kaakkuriniemi, 2022.)

Tuen tarpeen uudelleen arviointia on hyvä tehdä aina, kun huomataan, että oppilas osallistuu heikosti hänelle suunniteltuun toimintaan. Omasa työssäni ohjaavana opettajana olen huomannut, että usein oppilaan tilanteesta on löydettävissä seuraavia te-

kijöitä: Toiminta-alueittain opiskeleva oppilas alisuoriutuu toistuvasti tai päinvastaisesti kipuilee hänelle vaikeiden tehtävien äärellä pitkäänkin. Näitä oppilaita yhdistää usein se, että heidän toimintakykynsä ei ehkä ole riittävästi opetusta suunnittelevien ja toteuttavien aikuisten tiedossa. Voi myös olla, että toimintakykyyn liittyvä tieto ohitetaan opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa syystä tai toisesta. Tällöin oppilaan toimintakyky näyttää olevan riittävästi opetuksen suunnittelijoiden ja toteuttajien tiedossa, mutta tätä tietoa ei sovelleta riittävästi opetuksen toteutuksessa. Silloin on hyvä pohtia, ovatko toimintakykyyn nähden sopivan tasoiset tehtävät oppilaalle myös mielekkäitä ja siten motivoivia.

Entä ovatko tarvittavat apuvälineet käytössä tai niiden käyttöön annettu tuki ajoitettu ja kohdistettu oikein? Tuen

tarpeen ja oppimisen tuen riittävyden arvioinnissa tarkastelun kohteena ovat siis oppilaalle asetettujen tavoitteiden mielekkyys, opetus- ja oppimisympäristöratkaisut sekä opetuksen ympärille rakennetut toimintamallit (ks. Opetushallitus, 2014, 61). Tässä artikkelissa ensisijainen mielenkiinnon kohde on kuitenkin havainnoinnin ja arvioinnin tekijät eli aikuisten välinen yhteistyö, jonka avulla pyritään oppilaan kokonaistilanteen ymmärtämiseen ja sen kautta tuen tarpeeseen vastaamiseen.

Työhön sisältyvät osaamisvaatimukset

Oppilaan HOJKS-prosessi eli opetuksen suunnittelu, toteutus ja arviointi toteutetaan moniammatillisuutta hyödyntäen (Opetushallitus 2014, 10). Toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa lukuvuoden kerrallaan kestävään työskentelyyn osallistuvat aikuisista huoltajat, opettajat ja ohjaajat sekä muun muassa myös oppilaan terapeutteja. Joskus tätä monen eri aikuisen yhteistyötä voidaan kuvailla myös käsitteellä monialaisuus, kun halutaan painottaa eri asiantuntija-alojen yhtäaikaista osaamista, tai käsitteellä monitoimijuus, joka antaa tilaa huoltajien roolille silloin, kun asiantuntijuus perustuu muuhun kuin ammatillisuuteen. Vanhempien roolissa asiantuntijuus voi olla esimerkiksi huoltajuudesta nousevaa lapsen elinpiirien ja elämänsäkaaren asiantuntemusta. Tässä artikkelissa käytän vakiintunutta käsitettä moniammatillinen yhteistyö kuvaamaan HOJKS-prosessiin liittyvää yhteistyötä.

Toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa moniammatillisella yh-

teistyöllä vastataan työhön sisältyviin, mittaviin osaamisvaatimuksiin. Tavoitteita, sopivia opetusmenetelmiä sekä toimivia opetus- ja oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja pyritään löytämään oppilaan yksilöllisen toimintakyvyn ja kokonaistilanteen ymmärtämisen pohjalta. Vaikeasti kehitysvammaisilla oppilailla on usein myös muita vammoja ja liitännäissairauksia, kuten epilepsiaa, autismikirjoa ja liikunta- ja aistivammoja (kehitysvammaisuudesta ja liitännäissairauksista, ks. esim. Terveyskirjasto, 2021). Eri apuvälineiden hallinta ja niiden käytön ohjaaminen oppilaalle on tärkeä osa toiminta-alueittain järjestettävää opetusta. Pelkästään erilaisia puhetta tukevia ja korvaavia kommunikoinnin muotoja ja niihin liittyviä apuvälineitä voi yhdessä toiminta-alueittain opetusta antavassa ryhmässä olla käytössä useita erilaisia. On siis ymmärrettävää, että kaikki moniammatillisesti saatavissa oleva tieto ja osaaminen on otettava opetuksessa käyttöön, jotta HOJKS-prosessiin liittyviin osaamisvaatimuksiin pystytään vastaamaan (ks. Kontio, 2013, 19).

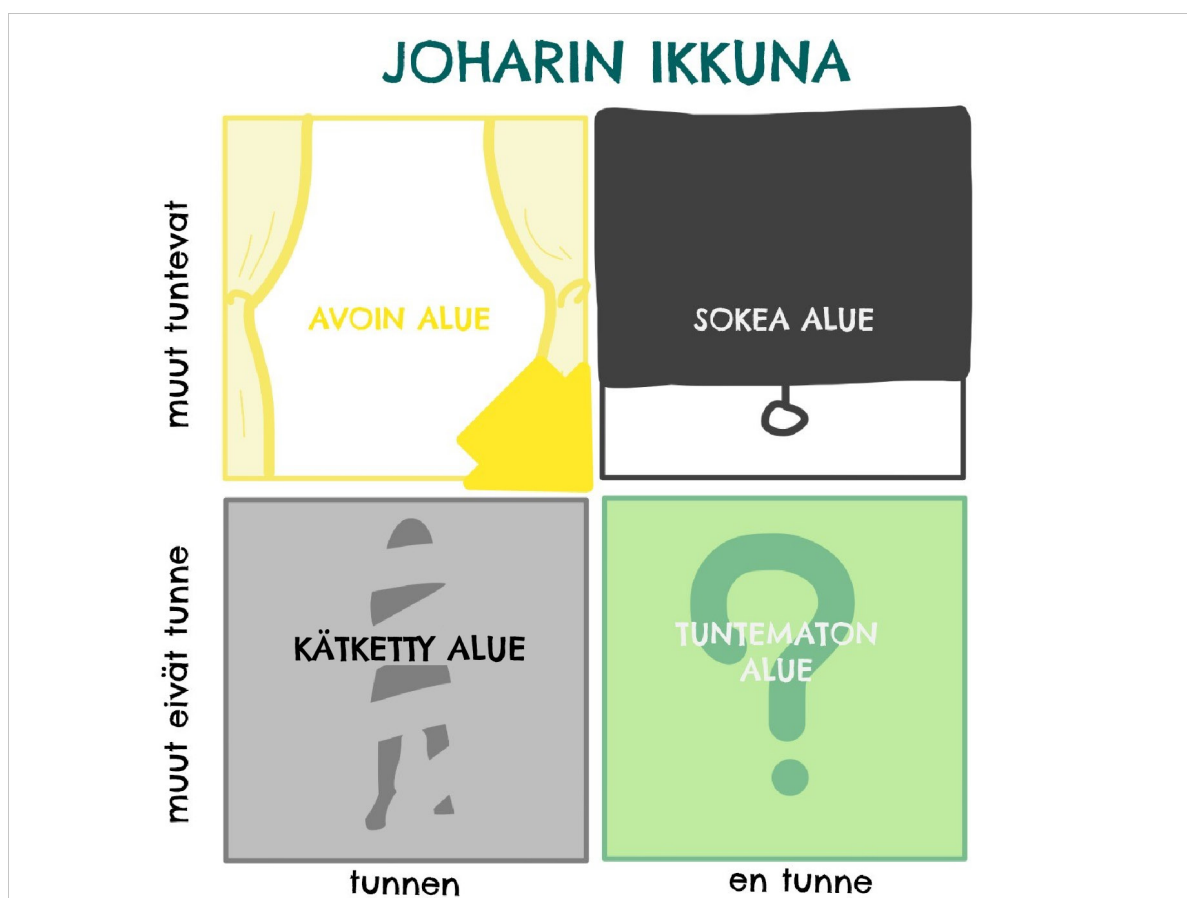
Osaamisen ja osaamistarpeiden näkyväksi tekeminen

Yksittäisen työntekijän ja koko tiimin ammatillisen kasvun tarve on lähes jatkuvaa toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa. Tämä johtuu oppilaiden toisistaan poikkeavista erilaisista tarpeista ja toisaalta yksittäisen oppilaan toimintakyvyssä tapahtuvista, joskus odottamattomistakin muutoksista. Muutokset oppilaan tuen tarpeessa vaikuttavat opetuksen ja kuntouttavan arjen järjestämiseen.

Ammatillisen kasvun tarve kohdistuu myös aikuisten väliseen yhteistyöhön. Toimivissa tiimeissä yhteistyötä pyritään kehittämään sellaiseksi, että tiimi säilyttää moniammatillisen toimintakykynsä silloinkin, kun ammatillisesti vaikea tilanne haastaa sen toiminnan. Tällainen tilanne voi syntyä, kun oppilasryhmään kohdistuu useita, samanaikaisia muutoksia. Myös uuden oppilaan myötä tuleva ammatillisen osaamisen tarve tai pitkään ratkaisemattomana jatkunut tilanne oppilaan toimintakyvyn tukemisessa vaatii moniammatilliselta tiimiltä uudenlaista työtettä. Ammatillisesti haastavissa tilanteissa, ja toivottavasti jo ennen niitä, tiimin toi-

mintaa pystytään vahvistamaan muun muassa vuorovaikutteista näkyvyyttä lisäämällä.

Vuorovaikutteista näkyvyyttä sekä ammatillista osaamista ja kasvua voidaan tarkastella esimerkiksi Joseph Luftin ja Harry Inghamin kehittämän Joharin ikkunan avulla (Oliver & Duncan, 2019). Ikkuna muodostuu neljästä osasta, jotka ovat avoin alue, sokea alue, kätkeyty alue ja tuntematon alue. Ikkunan neljän ruudun pinta-ala suhteessa kokonaisuuteen muodostuu sen mukaan, kuinka paljon tarkastelun kohteena oleva alue korostuu yksilön tai ryhmän vuorovaikutuksessa. Toisin sanoen kyse on

Kuva: Joharin ikkuna (Kuva K.-M. Kaukomaa soveltaen lähteestä Oliver & Duncan, 2019).

siitä, millaista vuorovaikutteinen näkyvyys yksilön ja tiimin välillä on.

Esimerkiksi luokassa juuri opettajana aloittaneesta Katista muu tiimi tietää ainoastaan sen, että hänellä on pitkä työura takanaan. Avoin alue on vielä suppea, koska ensimmäisten työpäivien aikana Kati ei ole ehtinyt tuoda esille kuin pienen osan ammatillisen osaamisensa monipuolisuudesta. Samalla kun työpäiviä kertyy, avoin alue kasvaa. Kati voi kuitenkin itse määrittellä, kuinka paljon osaamisestaan hän on valmis tuomaan moniammatillisen tiiminsä tietoon ja käyttöön. Uuden työn tuomat haasteet paljastavat Katille myös opetustyössä niitä osa-alueita, joita hän ei vielä riittävästi hallitse. Osaamistarpeidensa kohdalla Kati voi myös päättää, haluaako hän jättää ne omaksi tiedokseen kätketylle alueelle vai tuoda ammatillisen kasvun tarpeensa muun tiimin näkyville, ja kasvattaa näin avointa aluettaan osana vuorovaikutteista näkyvyyttä. Tällainen asia on esimerkiksi Katin epävarmuus oppilaan opettamisessa, silloin kun oppilas käyttää katseohjattavaa kommunikointiapuvälinettä. Katille on epäselvää, kuinka hän voisi huomioida ja tukea oppilaan osallistumista oppitunneilla. Katin päättäessä hankkia tarvittavaa osaamista tiimiltään tällä alueella, vahvistaa se oppilaan ympärille muodostuneen moniammatillisen tiimin toimintakykyä kokonaisuudessaan.

Kati törmää työssään myös sokeaan alueeseensa, kun hän saa toiminnastaan sekä myönteistä että korjaavaa palautetta. On asioita, joita hän ei tienänyt osaavansa tai pitänyt niitä mer-

kityksellisinä taitoina, ennen kuin työn haasteet ja työkavereiden antama myönteinen palaute toivat osaamisen näkyväksi. Toisaalta Kati sai tärkeää korjaavaa palautetta oppilaan hyvin tuntevalta ohjaajalta, joka ohjeisti Katiä oppilaan liikkumisen ohjaamisessa. Kati ei ollut tiedostanut tekevänsä huomattavan paljon asioita oppilaan puolesta, ja oli näin estänyt oppilaan mahdollisuuden harjoitella tavoitteena olevia taitoja. Ohjaaja antoi Katille korjaavan palautteen myötä mahdollisuuden nähdä toimintansa oppilaan näkökulmasta, jolloin oman toiminnan muuttaminen oli Katille paitsi mahdollista myös ymmärryksen lisääntyessä mielekäästä. Samalla Kati sai mahdollisuuden kasvattaa omaa ja tiiminsä yhteistä ammattitaitoa. Myönteisen mutta myös korjaavan palautteen antaminen työyhteisöissä tarvitsee rinnalleen turvallisuuden tunnetta, tilaa ja harjoittelua (Claud, 2014, 56).

Neljäs ikkunan alue on Katille mutta myös koko moniammatilliselle tiimille tuntematon. Tuntematonta aluetta on mahdollista pienentää ja samalla omaa ja yhteistä osaamista laajentaa, kun jo tehtyä työtä pysähdytään tarkastelemaan yksin ja yhdessä. Tilaisuuksia tarjoavat erityisesti tilanteet, jotka tulevat yllätyksenä koko tiimille, ja vaativat näin toimintaa ja osaamista, mitä ei ole voitu etukäteen ehkä edes suunnitella. Kati ja moniammatillinen tiimi saavat taaksepäin katsoessaan tietoa siitä, millaista osaamista heistä uuden tilanteen edessä löytyi ja toisaalta millaista osaamista on tärkeä edelleen hankkia tai vahvistaa. Silloin kun moniammatil-

Kuvituskuva: Unsplash.

liset tiimit saavat ulkopuolista ohjausta ja konsultaatiota työnsä tueksi, avataan usein tuntemattoman alueen aarteita.

Luokan sisäisten toimintamallien merkitys

Toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa ohjaajat ja opettaja muodostavat moniammatillisen työskentelyn ytimen, johon laajempi asiantuntijaverkosto liittyy. Siksi luokan sisäiset toimintamallit ovat tärkeä tekijä oppilaan kokonaiskehitystä tukevalle ja oppimista mahdollistavalle moniammatilliselle työskentelylle. Peruslähtökohta luokkatiimien toiminnalle tulisi olla se, että valtaosa työajasta olisi mahdollista käyttää HOJKS-tavoitteisiin liittyvään opetukseen, ohjaamiseen, työn moniammatilliseen suunnitteluun sekä oppilaan oppimisen havainnointiin ja arviointiin. Tässä auttaa se, että luokkatiimillä on aika, paikka ja riittävästi työvälineitä keskustella oppilaan HOJKS-tavoitteisiin liittyvistä asioista. Tarvittaessa tiimi pystyy myös näissä hetkissä korjaamaan toimintaansa oi-

kea-aikaisesti niin, että se olisi oppilaan oppimista tukevaa. Toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa viikoittainen tiimiaika on usein viikon tärkein tunti johdonmukaisen, moniammatillisen työskentelyn mahdollistajana.

Lopuksi

Moniammatillisessa yhteistyössä ammattilaisten työhön kohdistama irrallinen osaaminen vaihdetaan yhteisen oppimisen kautta tapahtuvaan yksilön ja ryhmän ammatilliseen kasvuun. Toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa tiimissä tapahtuva ammatillinen kasvu tähtää oppilaan kokonaistilanteen ymmärtämiseen ja mahdollistaa oppilaan oppimisen myös silloin, kun tilanne näyttää oppilaan ja tiimin toiminnan kannalta vaikealta. Oppilaan oppimiseen vaikuttaminen moniammatillisen yhteistyön kautta on mahdollista vain, kun tiimillä on riittävän vahva käsitys yhteisestä tavoitteesta. Yhteisen tavoitteen rinnalla voi eri asiantuntijoilla olla omia osatavoitteita,

Kuvituskuva: Unsplash.

jotka tukevat oppilaan kokonaiskehitystä. Yhteinen tavoite taas mahdollistaa osaltaan johdonmukaista toimintaa tukevat toimintamallit arjen tasolla. Johdonmukainen toiminta puolestaan lisää tavoitteeseen pääsemisen mahdollisuutta. Tämän kokonaisuuden tiedostaminen tekee yhteisestä työskentelystä järkevää ja motivoivaa kaikille tiimin jäsenille. Samalla kun kehitämme toiminta-alueittain järjestettävän

opetuksen ja arvioinnin työvälineitä, on tärkeä vahvistaa myös moniammatillisen työskentelyn mahdollisuuksia. Tämä voi tapahtua vahvistamalla moniammatillista työskentelyä tukevia rakenteita ja resursseja sekä tarjoamalla tiimeille ohjausta ja koulutusta. Taustalla vaikuttavaan, opetuksen moniammatilliseen työskentelyyn kohdistuva tutkimus on myös tärkeää.

Kirjoitus pohjautuu Kaukomaan artikkeliin Moniammatillinen yhteistyö opetuksen tukena (Kaukoma, 2022).

Lähteet

Cloud, H. (2014). *Rajanvetoa johtajille. Tuloksia, suhteita ja älytön vastuu*. Päivä.

Kaukoma, K. (2022). Moniammatillinen yhteistyö opetuksen tukena. Teoksessa A. Äikäs & I. Rämä (toim.), *Toiminta-alueittain järjestettävä opetus* (s. 228–249). PS-kustannus.

Kontio, M. (2013). *Jaetun ymmärryksen rakentuminen moniammatillisten oppilashuoltoryhmien kokouksissa*. Oulun yliopiston tutkijakoulu. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Sarjassa *E Scientiae Rerum Socialium*, 138. <http://jultika.oulu.fi/Record/isbn978-952-62-0274-7>

Oliver, S. & Duncan, S. (2019) Looking through the Johari window. Editorial. *Research for All*, 3(1), 1–6. <https://doi.org/10.18546/RFA.03.1.01>

Opetushallitus. (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet>

Rämä, I. & Kaakkuriniemi, E. (2022). Toimintakyky ja sen arvioiminen toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa. Teoksessa A. Äikäs & I. Rämä (toim.), *Toiminta-alueittain järjestettävä opetus* (s. 92–115). PS-kustannus.

Terveyskirjasto (2021). Älyllinen kehitysvammaisuus. Lääkärikirja Duodecim 8.9.2021. <https://www.terveyskirjasto.fi/dllk00556>

Kirjoittaja

Kukka-Maaria Kaukoma
ohjaava opettaja, KM, EO, sosionomi (AMK),
neuropsykiatrinen valmentaja
Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri
kukka-maaria.kaukoma@valteri.fi

Kirjoittajan kuva: Oppimis- ja ohjeuskeskus Valteri / Jussi Koskela.